

*In vuur en vlam...
Hoe voorkom je uit te doven?
Een onderzoek naar burn-out en bevoegenheid bij
artsen en verpleegkundigen in Belgische
ziekenhuizen*

Studiedag pijnverpleegkundigen NVKVV

28/03/2014

Mevr. Stefanie Versaevel

2

Opdrachtgevers

- Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
- Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg

Opdrachtnemers

ONDERZOEKSTEAM

Projectverantwoordelijken:

Prof. Dr. Lode Godderis ^{1,4}
 Prof. Dr. Hans De Witte ²

Projectleider:

Dr. Sofie Vandenbroeck ^{1,4}

Partners:

Prof. Dr. Walter Sermeus ³
 Dr. Kris Vanhaecht ³
 Dr. Herwig Vandijck ³
 Mevr. Eva Van Gerven ³
 Mevr. Els Vanbelle ²
 Dhr. Maarten Sercu ⁴
 Mevr. Hilde De Man ⁴
 Mevr. Evelien Moerenhout ⁴
 Mevr. Sarina Theys ⁴

Affiliaties

1. Arbeids-, Milieu- en Verzekeringsgeneeskunde, KU Leuven
2. Arbeids-, Organisatie- en Personeelspsychologie, KU Leuven
3. Centrum voor Ziekenhuis- en Verplegingswetenschap, KU Leuven
4. IDEWE, externe dienst voor preventie en bescherming op het werk

I. Achtergrond

Aanleiding onderzoeksproject

- Nood aan studie in België naar vóórkomen van burn-out bij zowel verpleegkundigen als artsen
- ‘Voorkomen is beter dan genezen’ ➡ Belang van preventie
- Belangrijke gevolgen van burn-out
  - Individueel welzijn
  - Verloop-intentie personeel (relevant i.k.v. huidig personeelstekort)
  - Kwaliteit patiëntenzorg
- Niet enkel bestuderen negatieve aspecten ➡ bevlogenheid

Definitie Burn-out

- Heel wat verschillende definities in literatuur
- Meest gebruikte:
  - *‘Burnout is een syndroom van emotionele uitputting, depersonalisatie en verminderde persoonlijke bekwaamheid dat voor kan komen bij diegenen die beroepsmatig met andere mensen werken’* (Maslach & Jackson, 1986, p1 in Schaufeli, 1990, p44)

Bevlogenheid: Een positieve insteek...

- *'Bevlogenheid is een positieve, affectief-cognitieve toestand van opperste voldoening die gekenmerkt wordt door vitaliteit, toewijding en absorptie'* (Schaufeli & Bakker, 2001, p.245, in Schaufeli & Bakker, 2004, p.91)

Burn-out	versus	Bevlogenheid
Emotionele uitputting (EU)	↔	Vitaliteit
Depersonalisatie (DP)	↔	Toewijding
Verminderde persoonlijke bekwaamheid (VPB)		Absorptie

Prevalentie Burn-out (BO)

Onderzoek	Prevalentie
Europese studie: RN4CAST (2011) • Verpleegkundigen (N = 2938)	25% EU
Ferdinande et al. • Belgische intensivisten (2011) (N = 513)	<u>Verpleegkundigen:</u> 15,8% EU 28,5% D 43,3% VPB <u>Artsen (2008):</u> 15,4% EU 38,2% D 32,4% VPB
De Witte, Moors, Van der Meeren & Evers (2001) • Verpleegkundigen (N=2075)	28 % EU 27 % D 24% VPB 8,4 % 3 schalen

EU=emotionele uitputting

D=depersonalisatie

VPB=verminderde persoonlijke bekwaamheid

Onderzoeksvragen

- 1) Wat is de **prevalentie** van burn-out en bevlogenheid bij artsen en verpleegkundigen in de ziekenhuizen in België?
- 2) Wat zijn de **beïnvloedende factoren** van burn-out en bevlogenheid bij artsen en verpleegkundigen in Belgische ziekenhuizen?
- 3) Wat zijn de **gevolgen** van burn-out voor het welzijn en het werkgebonden gedrag van artsen en verpleegkundigen in ziekenhuizen?

II. Methode

1. Design en setting

DESIGN

- Cross-sectionele multi-centrische survey

SETTING

- Algemene en psychiatrische ziekenhuizen
- Artsen en verpleegkundigen werkzaam in de participerende ziekenhuizen

2. Steekproef (1)

STEEKPROEFSTRATEGIE

- Gefaseerde gelegenheidssteekproef:
  - FASE 1:** Alle Belgische ziekenhuizen werden uitgenodigd om te participeren aan de studie
  - FASE 2:** Alle artsen en verpleegkundigen werkzaam in de deelnemende ziekenhuizen werden uitgenodigd tot deelname

2. Steekproef (2)

Beoogde aantal ziekenhuizen volgens type, regio en omvang

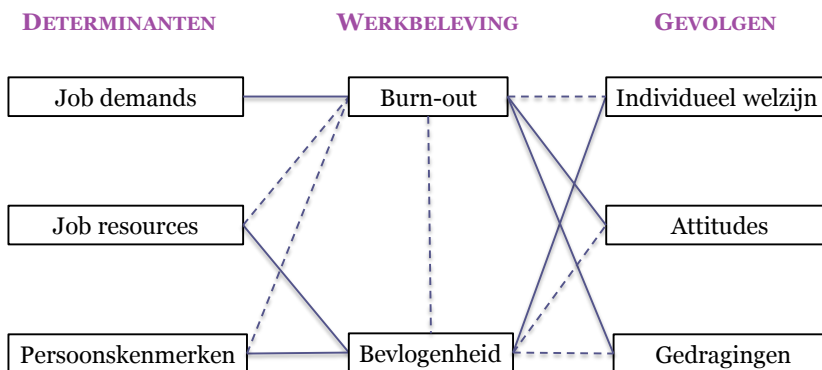
TYPE	REGIO	AANTAL
Universitaire ziekenhuizen	Wallonië	1
	Vlaanderen	1
	Brussel	1
Psychiatrische ziekenhuizen	Wallonië	4
	Vlaanderen	4
	Brussel	2
Algemene ziekenhuizen en algemene ziekenhuizen met een universitair karakter	Wallonië	8
	Vlaanderen	12
	Brussel	3
Totaal	België	36

**Beoogde aantal deelnemers:
1000 artsen & 2000 verpleegkundigen**

3. Variabelen en meetinstrumenten (1)

THEORETISCH KADER

Figuur 1. Gebaseerd op het Job Demands-Resources model (Bakker & Demerouti, 2007)

3. Variabelen en meetinstrumenten (2)

- Algemene Structuur van de Vragenlijst

Deel 1:	Uw Job	35 items
Deel 2:	Relaties in uw (werk)omgeving	14 items
Deel 3:	Uw werkbeleving	29 items
Deel 4:	Uw gezondheid	23 items
Deel 5:	Werk-gerelateerde attitudes en gedragingen	11 items
Deel 6:	Patiëntenzorg	15 items
Deel 7:	Algemene vragen	14 items
		141 items

III. Resultaten

1. Respons

Ziekenhuizen

TYPE ZIEKENHUIS	REGIO	AANTAL	TOTAAL
Algemeen	Wallonië	2	18
	Vlaanderen	15	
	Brussel	1	
Algemeen met universitair karakter	Wallonië	4	6
	Vlaanderen	1	
	Brussel	1	
Geriatrisch	Brussel	1	1
Gespecialiseerd	Brussel	1	1
Psychiatrie	Wallonië	4	11
	Vlaanderen	6	
	Brussel	1	
Totaal aantal ziekenhuizen	België	37	

Artsen en verpleegkundigen

- Totale steekproef: n= 5833
  - 20,1% artsen (n=1198)
  - 79,9% verpleegkundigen (n=4635)
- Respons per ziekenhuis:
  - Minimum respons: 4,53%
  - Maximum respons: 93,33%
  - Mediane respons (Q1-Q3): 26,79% (16,65%-44,71%)

2. Onderzoeksvraag 1

Wat is de **prevalentie** van burn-out en bevlogenheid bij artsen en verpleegkundigen in de ziekenhuizen in België?

burn-out en bevoegenheid

VARIABLE	ARTS	VPK	TOTAAL
% ↑emotionele uitputting (EU)	478 (39,9)	1441 (31,1)	1919 (32,9)
% ↑distantie (DIS)	334 (27,9)	1119 (24,1)	1435 (24,9)
% ↓persoonlijke bekwaamheid (PB)	183 (15,3)	1050 (22,7)	1233 (21,1)
% Risico op burn-out (definitie 1)	213 (17,8)	574 (12,4)	787 (13,5)
% Burn-out (definitie 2)	65 (5,4)	318 (6,9)	383 (6,6)
% Hoge bevoegenheid	758 (63,3)	2737 (59,1)	3495 (59,9)

Normgroep voor burn-out -> gezondheidszorg

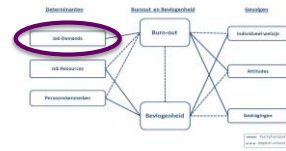
Definities burn-out:

- 1) Hoge EU **EN** (Hoge DIS **OF** Verminderde PB)
  - 2) Hoge EU **EN** Hoge DIS **EN** Verminderde PB
- (Schaufeli en Dierendonck, 2000)

3. Onderzoeksvraag 2

Wat zijn de **beïnvloedende factoren** van burn-out en bevoegenheid bij artsen en verpleegkundigen in Belgische ziekenhuizen?

Werkeisen

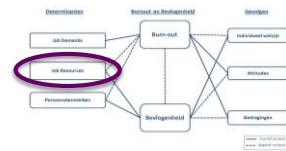

	EMOTIONELE UITPUTTING			DEPERSONALISATIE			PERSOONLIJKE BEKWAAMHEID			BEVLOGENHEID		
	ARTS	VP	TOT	ARTS	VP	TOT	ARTS	VP	TOT	ARTS	VP	TOT
Werkdruk	+++	+++	+++	+	+	+						
Rolconflict	+	+	+	++	+	+						
Emotionele belasting	++	++	++	+	+	+						

"+" $\beta=0,100$ tot $0,199$ "-" $\beta=-0,100$ tot $-0,199$
 "++" $\beta=0,200$ tot $0,299$ "- -" $\beta=-0,200$ tot $-0,299$
 "+++" $\beta>0,300$ "- - -" $\beta<-0,300$

Hulpbronnen

	EMOTIONELE UITPUTTING			DEPERSONALISATIE			PERSOONLIJKE BEKWAAMHEID			BEVLOGENHEID		
	ARTS	VP	TOT	ARTS	VP	TOT	ARTS	VP	TOT	ARTS	VP	TOT
Autonomie							+	+	+	+		+
Feedback							+					
Vaardigheidsbenutting	-	-	-	-	-	-	+	+	+	++	++	++
Sociale steun collega's		-	-				+			+		
Relatie arts-VP							+					

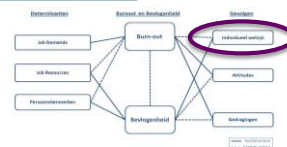
"+" $\beta=0,100$ tot $0,199$ "-" $\beta=-0,100$ tot $-0,199$
 "++" $\beta=0,200$ tot $0,299$ "- -" $\beta=-0,200$ tot $-0,299$
 "+++" $\beta>0,300$ "- - -" $\beta<-0,300$

4. Onderzoeksvraag 3

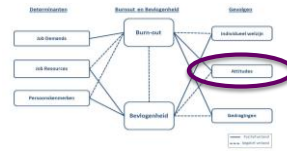
Wat zijn de **gevolgen** van burn-out en bevlogenheid voor het welzijn en werkgebonden gedrag bij artsen en verpleegkundigen in Belgische ziekenhuizen?

Individueel welzijn

	EMOTIONELE UITPUTTING			DEPERSONALISATIE			PERSOONLIJKE BEKWAAMHEID			BEVLOGENHEID		
	ARTS	VP	TOT	ARTS	VP	TOT	ARTS	VP	TOT	ARTS	VP	TOT
Psychische gezondheid	---	---	---							+	+	+
Fysieke gezondheid	---	---	---							+	+	+
Psychosom. klachten	+++	+++	+++									
"+"	$\beta=0,100$ tot $0,199$			"-"			$\beta=-0,100$ tot $-0,199$					
"++"	$\beta=0,200$ tot $0,299$			"-"			$\beta=-0,200$ tot $-0,299$					
"+++"	$\beta>0,300$			"- -"			$\beta<-0,300$					

Attitudes

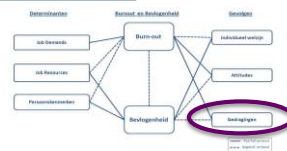
	EMOTIONELE UITPUTTING			DEPERSONALISATIE			PERSOONLIJKE BEKWAAMHEID			BEVLOGENHEID		
	ARTS	VP	TOT	ARTS	VP	TOT	ARTS	VP	TOT	ARTS	VP	TOT
Verloop afdeling	++	++	++	+						-	--	--
Verloop ziekenhuis	++	++	++	+			+			-	--	--
Verloop beroep	++	++	++	+			+			-	--	--
△werkuren	+++	++	+++								-	-
Extra rolgedrag										++	+++	+++
Bereid werken tot 65j	--	--	--							++	++	++
In staat werken tot 65j	---	--	--							++	+	++

"+" $\beta=0,100$ tot $0,199$
 "++" $\beta=0,200$ tot $0,299$
 "+++" $\beta>0,300$

"-" $\beta=-0,100$ tot $-0,199$
 "--" $\beta=-0,200$ tot $-0,299$
 "---" $\beta<-0,300$

Gedragingen (1)

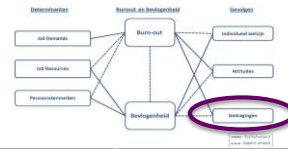
	EMOTIONELE UITPUTTING			DEPERSONALISATIE			PERSOONLIJKE BEKWAAMHEID			BEVLOGENHEID		
	ARTS	VP	TOT	ARTS	VP	TOT	ARTS	VP	TOT	ARTS	VP	TOT
Medicatieverbr.	++	++	++									
Absenteïsme	+	+	+									
Presenteïsme	+++	+++	+++									

"+" $\beta=0,100$ tot $0,199$
 "++" $\beta=0,200$ tot $0,299$
 "+++" $\beta>0,300$

"-" $\beta=-0,100$ tot $-0,199$
 "--" $\beta=-0,200$ tot $-0,299$
 "---" $\beta<-0,300$

Gedragingen (2)

	EMOTIONELE UITPUTTING			DEPERSONALISATIE			PERSOONLIJKE BEKWAAMHEID			BEVLOGENHEID		
	ARTS	VP	TOT	ARTS	VP	TOT	ARTS	VP	TOT	ARTS	VP	TOT
Valincidenten				+	+	+						
Infecties				+	+	+						
Medicatiefouten					+	+						
Klachten patiënt				+	++	+						
Decubitus				+								
Verwondingen				+	+	+						
Overlijden				+	+	+						

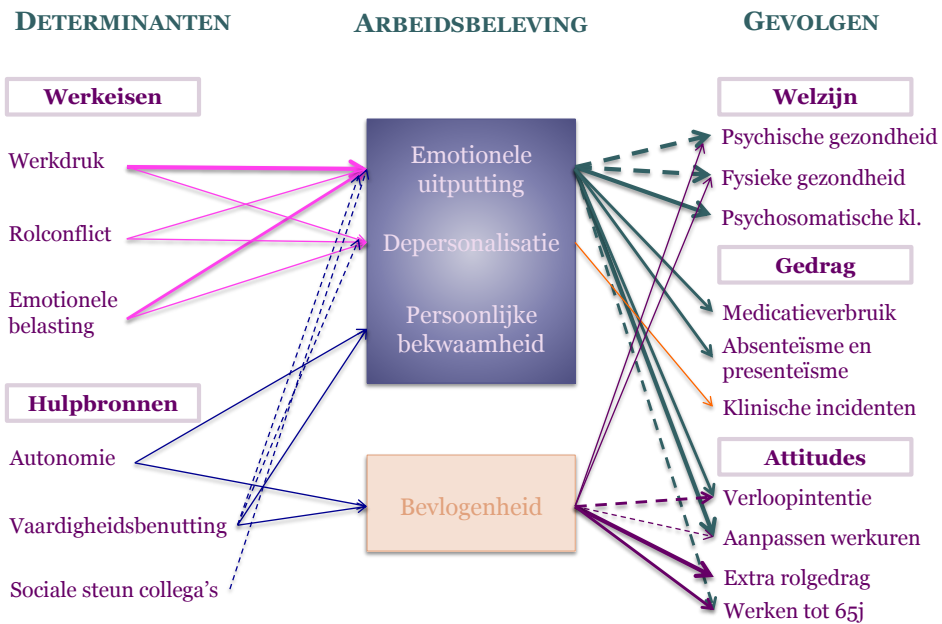
“+” $\beta=0,100$ tot $0,199$
 “++” $\beta=0,200$ tot $0,299$
 “+++” $\beta>0,300$

“-” $\beta=-0,100$ tot $-0,199$
 “--” $\beta=-0,200$ tot $-0,299$
 “---” $\beta<-0,300$

Theorie versus realiteit?

IV. Conclusies & aanbevelingen

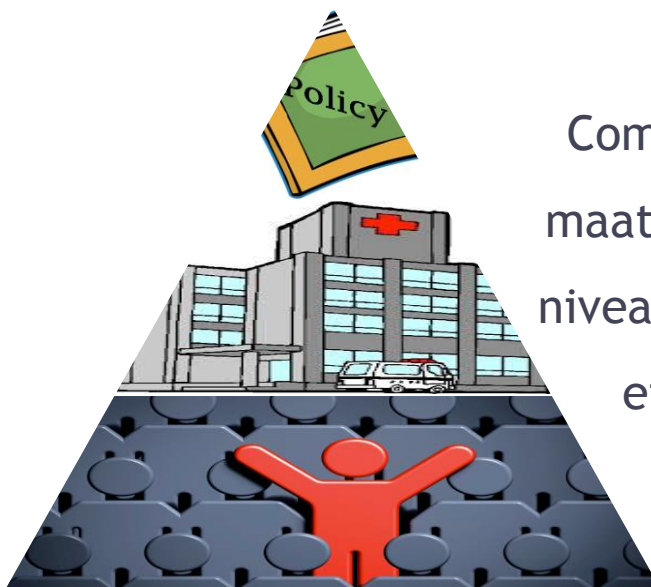

- Artsen en VP zijn **bevlogen** werknemers
- Resp. 18% en 12% vertoont risico op burn-out
- Resp. 5% en 7% kampt met een burn-out
- Persoonskenmerken blijken geen rol te spelen
- **Werkkenmerken** cruciaal voor ontwikkeling burn-out

Maatregelen met focus op organisatie werk

- Bevorderen bevoegenheid =
  - Verhogen autonomie
  - Verbeteren vaardigheidsbenutting
  - Verhogen sociale steun collega's
- Preventie van burn-out =
  - Verlagen werkdruk
  - Vermijden rolconflicten
  - Verminderen emotionele belasting
  - Verhogen sociale steun collega's

Combinatie van
maatregelen op $\neq$
niveaus het meest
effectief!!

www.be-at-work.be

βενλωσηνείδ
ενηθουςιασμε

вуняηουТ

Nederlands Français